

De nota 'Verder na de basisschool' heeft de discussie over al dan niet Middenschool, en met welke inhoud, weer een nieuwe impuls gegeven. Nadat door Regering en Tweede Kamer al (al dan niet van harte) beleden was, dat huishoudkundige vorming belangrijk is voor iedereen, is het interessant te onderzoeken, wat van deze afspraken terug te vinden is in deze nota. Dat is bitter weinig. Een reden voor Vakblad-redaktrice José van den Berg om een aantal mensen, die betrokken zijn bij huishoudkunde in het (voortgezet) onderwijs, naar hun mening daarover te vragen. Van het toch niet korte lijstje met namen van personen die daarvoor in aanmerking komen bleken er drie bereid om (fris van de lever; de nota was tenslotte nog niet zolang uit) hun persoonlijke mening te geven. Uit deze drie reacties blijkt wel, welke elementen in de discussie over de plaats van huishoudkunde een rol zullen spelen.

Want, dat huishoudkunde in een of andere vorm in het 'Voortgezet basisonderwijs' haar plaats zal vinden staat buiten kijf. Aan ons zal het niet liggen! Van belang is hierbij nog te melden, dat de Vereniging voor Huishoudkunde in Nederland (VHN) op dit terrein actie onderneemt.

Huishoudkunde in het voortgezet onderwijs.

J. W. J. VAN DEN BERG

De nota 'Verder na de basisschool', die in januari van dit jaar is verschenen, is een voorbereiding van een wet voor een nieuw stelsel van het vervolgonderwijs. De nota behandelt zowel de opzet als de inhoud van het toekomstige onderwijs na de basisschool. Het is het werk dat tot nu toe door de bewindslieden is verricht, na de afspraken die, tijdens de kabinetsformatie, over het voortgezet onderwijs zijn gemaakt. De uit de eerste ambtsperiode van de huidige minister van Onderwijs en Wetenschappen daterende *Contourennota* is hier en daar bijgesteld, waarbij de uitgangspunten niet veel veranderd zijn.

Opzet van het vervolgonderwijs

Terwijl in de *Contourennota* gesproken wordt over 'Middenschool', is deze term voor het vervolgonderwijs nu zorgvuldig vermeden. Wellicht is dit een poging om de voor- en tegenstanders van geïntegreerd voortgezet onderwijs niet nóg verder uit elkaar te drijven. Overigens heeft men daarvoor niet alleen de naam gewijzigd. Ook inhoudelijk zijn er ten opzichte van de *Contourennota* een aantal belangrijke wijzigingen aan te wijzen. Zo werd er in de *Contourennota* nog eendui-

dig gesproken over het onderwijs van 12- tot 16-jarigen. De nota Voortgezet basisonderwijs heeft de 12- tot 15-jarigen voor ogen. Ook zijn de vrije ontplooiingskansen van de leerlingen, die de mogelijkheid hadden moeten bieden om zelf te bepalen, hoever je in welk gebied wilt komen, gedeeltelijk vervangen door basiseindtermen. De nota zegt hierover het volgende: '... Wij gaan uit van zo concreet mogelijk geformuleerde minimum-eindtermen per vak of vakgebied. Deze minimum-eindtermen (hierna te noemen: basiseindtermen) moeten gezien worden als een minimum-streefrichting in die zin, dat ieders school dient te pogen de leerling tenminste op het niveau van kennis en vaardigheden te brengen zoals dat tot uitdrukking is gebracht in de basiseindtermen. Dit houdt overigens in, dat aanvaard wordt dat niet alle leerlingen het niveau van de basiseindtermen zullen halen en dat die leerlingen die verder kunnen komen dan de basiseindtermen, ook verder zullen moeten kunnen komen. Aan de realisering van dit streven dient het schoolwerkplan uitdrukking te geven. Landelijk zullen wij, bij algemene maatregel van bestuur, de basiseindtermen voor het voortgezet basisonderwijs vaststellen...'

Inhoud van voortgezet basisonderwijs

Het uitgangspunt: 'Verbreiding van het vormingsaanbod voor alle leerlingen', brengt de opstellers van de nota ertoe te formuleren aan welke aspecten aandacht dient te worden besteed. In deze opsomming van vakken en leergebieden is een plaats ingeruimd voor *Oriëntatie op techniek, ambacht en huishouden*. Volgens de nota moet dit leergebied: '... gericht (zijn) op de verwerving van kennis, inzichtshoudingen en vaardigheden, m.b.t. de ontwikkelingen en de toepassing van technologie en techniek in onze samenleving en de gevolgen daarvan; hiertoe worden ook gerekend de basisvaardigheden nodig voor het adequaat functioneren in het alledaagse leven en kennis, vaardigheden en houdingen in de sfeer van het huishouden...'

Omdat de bewindslieden nu ook van mening zijn dat de onduidelijkheid met betrekking tot een aantal leergebieden lang genoeg geduurd heeft, doen zij een aantal uitspraken over die leergebieden. Het betreft hier de leergebieden: *Oriëntatie op techniek, ambacht en huishouden* in samenhang met de basisvaardigheden; *Informatica* en *Moderne vreemde talen*.

Oriëntatie op techniek, ambacht en huishouden

Over dit onderdeel zegt de nota dat deze belangrijke kennisgebieden aan de huidige leerlingen van het algemeen voortgezet onderwijs *onthouden* worden. Bij de invoering van het nieuwe stelsel zullen alle leerlingen met dit leergebied in aanraking kunnen komen. De nota gaat verder met te stellen dat men binnen dit leergebied verschillende soorten onderwijsprogramma's voor ogen heeft.

Ten eerste moet dit leergebied de leerling inleiden in de wereld van de *technologie* en de *techniek*, de functies en toepassingen ervan. Dit programma zal de leerling tevens in staat kunnen stellen om zijn of haar affiniteiten met een bepaald veld van de techniek of de toepassing ervan, te ontwikkelen. Het is echter, volgens de nota, zeker niet de bedoeling dat dit het hoofddoel van het leergebied wordt.

Vervolgens vinden de bewindslieden het van belang dat de leerling kennis en vaardigheden

verwerft ten behoeve van de *zelfredzaamheid* in het dagelijks leven. Daarbij denkt men aan het brede scala van technische, consumptieve, agrarische, huishoudelijke en andere vaardigheden in de sfeer van toepassingen in en rond het huis.

Tenslotte moet dit leergebied ook aandacht schenken aan de wereld van *arbeid en beroep*. Hierbij spelen vragen een rol als: welke rol speelt het arbeidsproces in de samenleving; wat zijn de voornaamste sectoren waarin betaalde en niet-betaalde arbeid wordt verricht. Dit element zal ook aandacht moeten krijgen in het leergebied mens en maatschappelijke verhoudingen.

Huishoudkunde

Hoewel in de eerder genoemde opsomming van leergebieden waaraan in het voortgezet basisonderwijs aandacht besteed moet worden, *huishoudkunde niet genoemd wordt*, wordt er binnen het leergebied oriëntatie op techniek, ambacht en huishouden voor huishoudkunde een aparte plaats ingeruimd: '... *Speciale aandacht verdient in dit verband het gebied van de huishoudkunde. Omdat dit leergebied moeilijk in de hierboven genoemde programma's valt onder te brengen wordt hier apart kort aandacht aan besteed. Onder huishoudkunde verstaan wij hier niet alleen elementaire vaardigheden als het bereiden en opdienen van een eenvoudige maaltijd of het aanzetten van knopen, maar ook kennis, vaardigheden en houdingen m.b.t. gezondheid, het milieu en de economie en het huishouden. Wij achten het van belang dat dit gebied deel uitmaakt van het basisprogramma van alle leerlingen, meisjes en jongens.*'

Algemeen technische oriëntatie

Het is interessant om in dit verband de publikatie '*Algemeen technische oriëntatie*' uit de reeks '*Middenschool in beeld*' van de projectgroep Ondersteuning leerplanontwikkeling middenschool (pg OLM) van de Stichting voor de Leerplan Ontwikkeling (SLO) eens nader te bekijken. In deze publikatie wordt het leergebied algemeen technische oriëntatie afgeperkt, een doelomschrijving van het leergebied gegeven en een aantal themavelden ge-

Niet alleen de elementaire vaardigheden, maar ook kennis, vaardigheden en houdingen m.b.t. gezondheid, milieu en economie (foto: José van den Berg)

noemd die model kunnen staan voor invulling van het leergebied op schoolniveau. Zonder nu diep op deze publikatie in te gaan, is het toch opvallend hoe bekaaid het onderdeel *orientatie op het huishouden* er vanaf komt. Het is in deze publikatie zoeken naar onderdelen waar men kennelijk elementen uit het huishouden voor ogen heeft gehad. Terwijl volgens de nota 'Verder na de basisschool' het gebied van de huishoudkunde speciale aandacht verdient, wordt deze mening kennelijk niet door de *pg OLM* gedeeld. In de eerder genoemde reeks 'Middenschool in beeld', is de huishoudkunde als zodanig niet vertegenwoordigd. Terwijl er een uit 1980 daterend werkplan: 'Huishoudkunde in de middenschool' van de *pg OLM* is, bleef tot nu een verdere publikatie hierover achterwege.

Diskussie

De discussie over de nota van de bewindslieden zal op verschillende fronten plaats vinden. Uiteindelijk zullen deze discussies moeten leiden tot adviezen, waaraan de bewindslieden konklusies moeten verbinden, die

neergelegd zullen worden in een definitief wetsontwerp. Het is duidelijk dat het van groot belang is dat ook huishoudkundigen komen met voorstellen.

Reakties

De redactie van het *Vakblad voor Huishoudkunde* heeft een aantal huishoudkundigen gevraagd naar hun eerste reactie op de nota 'Verder na de basisschool'. Deze reakties zijn gegeven op persoonlijke titel en moeten daarom niet gezien worden als het standpunt van de organisatie waarin zij werkzaam zijn.

Mw J. de Jager is als leerplanontwikkelaar verbonden aan de Stichting voor de Leerplanontwikkeling (SLO), onder meer belast met huishoudkunde. Persoonlijk vindt zij: 'Als je je konformeert aan de leergebieden, zoals ze in de nota genoemd worden, dan heb ik daar wel vragen bij. Wat zijn vakken, wat zijn leergebieden. Overlappen die leergebieden elkaar niet, met name door de vakken die erbij genoemd worden? Bepaalde vakken zijn nu al leergebieden (bijvoorbeeld gezondheidkunde en huishoudkunde). Als je die uit elkaar haadt,

zoals nu voor gezondheidskunde wordt voorgesteld, moet dat wel logisch gebeuren.

Ook heb ik moeite met een formulering als oriëntatie op het huishouden. Wat moet een 12-jarige daarmee? Je zou je moeten afvragen of huishoudkunde niet een eigen leergebied is met eigen leerdoelen; leerdoelen, die je niet zo maar ergens anders onder kunt brengen. Hoe leerdoelen geordend worden is de vrijheid van de school, maar ik wil er wel voor pleiten dat die ordening plaatsvindt op basis van logisch redeneren. Daaraan vind ik dat de nota niet echt tegemoet komt.'

Ruud Hoffman is huishoudkundige en werkt bij de scholengemeenschap Lelystad als leerkracht algemene technische oriëntatie: 'Ik vrees dat huishoudkunde op een heleboel scholen zal verdwijnen. Scholengemeenschappen zijn toch vaak geneigd om te kiezen voor de harde technieken. Op scholen worden afspraken gemaakt over wie welk onderwerp gaat doen. Zo valt bij mij op school reclame onder communicatie, wasmiddelen en wat daarmee samenhangt onder oriëntatie op de natuur en wonen onder oriëntatie op de samenleving. Voor algemene technische oriëntatie blijven dan, voor wat het huishouden betreft, alleen koken en voedingsleer over. Ik heb er op zich geen moeite mee als huishoudkunde ingepast wordt in algemene technische oriëntatie, mits alle aspecten van de huishoudkunde daar aan de orde kunnen komen. Maar voorlopig vind ik het allemaal nog zo vaag, dat ik wil pleiten voor huishoudkunde als apart vak. Ook omdat de bevoegdheden voor algemene technische oriëntatie helemaal nog niet geregeld zijn is het niet ondenkbaar dat bij een bepaalde samenstelling van het team huishoudkundige aspecten helemaal niet aan bod komen. Wat de invulling van algemeen technische oriëntatie is, is sterk afhankelijk van wie het geeft.'

Arien Bekker-Holtland is huishoudkundige en werkzaam bij de vakgroep huishoudkunde van de Stichting Opleiding Leraren:

'Ik vind dat in de formulering oriëntatie op de techniek, ambacht en huishouden, het huishouden er maar bijgeplakt is. De minister heeft er blijkbaar zelf ook moeite mee gehad, want even later noemt hij de huishoudkunde nog eens apart. Opvallend vind ik ook dat de konsumptienopvoeding nergens genoemd wordt terwijl er toch van alle kanten op wordt aangedrongen om dit onderdeel in het onderwijs op te nemen. Bovendien wordt er gesproken over oriëntatie op de arbeid, ook de niet-betaalde arbeid en over het belang van goede keuzes leren maken. Ik zou dan ook liever zien dat er naast de andere leergebieden, een leergebied oriëntatie op de verzorging zou komen, waarin je al die dingen kunt onderbrengen. Daarin kunnen ook gezondheidskundige aspecten opgenomen worden. Zo'n leergebied kan ook een goede funtie vervullen bij projecten die leergebieden overstijgen. Oriëntatie op de verzorging heeft namelijk raakvlakken met oriëntatie op de natuur, oriëntatie op de samenleving en oriëntatie op de techniek.

Een ander punt waar ik moeite mee heb is de positie van de IBO-leerling in dit stelsel. Zo'n leerling moet gaan meedraaien in grote groepen met alle moeilijkheden van dien of verdwijnen naar het speciaal onderwijs. Tenslotte vind ik dat er nogal makkelijk gesproken wordt over de differentiatie, terwijl dat de pijler is waarop het systeem moet rusten. Als je dan ook nog bedenkt dat het allemaal geen geld mag kosten dan zie ik het toch somber in. Het is wel duidelijk dat deze nota heel wat consequenties heeft voor de lerarenopleidingen, die momenteel helemaal niet voorbereiden op leergebieden maar op vakken. Daar zal wel wat in moeten veranderen!'

Bronnen

Verder na de basisschool. 1982. Staatsuitgeverij, DIP/VO 82-190. 's-Gravenhage.
Middenschool in beeld: ELM. 1981. SLO/pg OLM. Enschede.